

Menekültekből őslakosok

– Miodrag Milin történész –

– Milyen kapcsolatban álltak a szerbek Temesvárral és általában a Bánsággal?

– Már a kezdetektől fogva éltek itt szerbek, ezt a Bánság déli részén található számos régi, XI–XII. századi kolostor is tanúsítja, mint például a báziási (Bazias) és néraaranyosi (Zlatița). Ezeket a hagyomány szerint a szerb ortodox egyház szellemi atyja, maga Szent Száva alapította.

A szerbek letelepedésének meghatározó eleme a népvándorlás, amely egész történelmüket végigkísérte – nem olyan értelemben, mint a magyarokét, hiszen a szerbeket nem valamiféle vándorlási ösztön hajtotta, hanem ők a kis-ázsiai törökök elől menekültek. Török nyomásra a XV. században, Brankovics György fejedelemsége alatt több tucat nemesi család (mint például a Brankovics, a Jaksics család egy ága) Belgrád, azaz Nándorfehérvár irányába északra költözött, és Dél-Pannónia, vagyis a jelenlegi Vajdaság és Bánság területére húzódott. A betelepedésnek ebből a második szakaszából is maradt fenn néhány XV–XVI. századi szerb építészeti remekmű, elsősorban kolostorok.

Dr. Miodrag Milin szerb származású temesvári történész és tudományos kutató. Eredeti szakterülete a modern kori történelem, amelyen belül a román–szerb, illetve román–magyar kapcsolatokkal foglalkozott. Az 1989-es forradalom egyik legismertebb kutatója, a Temesvári Forradalom Emlékezete Múzeumának, illetve a nemrég Bukarestben létrehozott Román Forradalom Kutatóintézetének munkatársa.

A harmadik vándorlási szakasz 1690-ben kezdődött, amikor Belgrád török kézre került. Az ortodox népesség északra menekült, ez volt a nagy Arsenije Čarnojevic (Csernovics Arzén) ipeki pátriárka által vezetett migráció. A vándorlók egy csoportja szintén a Bánságban telepedett meg, de nagy részük egészen Budáig, illetve Szentendrétig eljutott, ahol utódaik jelenleg is nagyobb számban élnek.

– Hogyan határozná meg Temesvár helyét Európában?

– Európai kontextusban Temesvár mindig is jelentős város volt, függetlenül az éppen fennálló politikai körülményektől. A középkorban és az azt követő évszázadokban Dél-Magyarország egyik legfontosabb települése, legalábbis stratégiai, katonai szempontból, a gazdasági tényezők ugyanis ekkoriban még nem voltak annyira lényegesek. Tulajdonképpen Belgrádnak, a kiemelt török stratégiai pontnak a hatalmát ellensúlyozta, és egyfajta erőegyensúlyt teremtett a Habsburg Birodalom határán.

A modern korban aztán az osztrák reformok hatására gyorsan elkezdődött az iparosodás. Temesvárnak így lehetősége nyílt arra, hogy gyorsabban korszerűsödjék, mint a többi erdélyi település. Dinamikus és expanzív fejlődési modellt követő város volt, amely gazdaságilag is betagozódott a Monarchiába. Nagyon hamar megtalálta a helyét a Budapest körül szerveződő gazdasági piacon. A XIX. század eleji nagy ipari forradalom megalapozta Temesvár technikai kultúráját, amelynek napjainkban is nagy hasznát veszi.

Legalább ennyire fontos, hogy ebben a városban már a kezdetektől fogva nyitott szellemű többnemzetiségű, többvallású vegyes lakosság él. Ezt a szellemi örökséget tudta kamatoztatni 1989 decemberében is, a Mária téri incidensek során, amelyek a református gyülekezet és Tőkés László zaklatásával kezdődtek. Olyasmi történt itt, amire a nemzetiségek közötti konfliktusok gerjesztésére szakosodott akkori vezetők nem számítottak. Temesváron ugyanis nem vált be a magyar veszéllyel való ijesztgetés, hanem éppen az ellenkező hatást váltotta ki. A Mária téri református templom mellett van egy baptista imaház is. A baptisták, akikre szintén terror nehezedett, kihasználták az al-

1989. december

kalmat, és a reformátusok mellé álltak a kommunizmus ellenében. Így vált általánossá a reformátusok által kezdeményezett, magyar kisebbségi tiltakozásnak induló megmozdulás. Itt már csak az általános elégedetlenség számított, s a Mária térről egész Temesvárra továbbterjedtek az események.

– *Mit gondol Temesvár jövőjéről?*

– Most adva van a nyitás lehetősége. Nemrég olvastam Szász Zoltán partiumi származású magyar történész tanulmányát, ő nagyon érzékletesen ír Temesvárnak az 1918 előtti Magyarország gazdaságában betöltött jelentőségéről. Leírja, hogy mekkora gazdasági potenciálja volt a városnak, ipari és üzleti szempontból Manchesterhez hasonlítja. Nyolc vasútvonal találkozott itt már a nagyon korai időszakban is. Amerikai városokkal egy időben vezették be a villanyáramot és a telefont. Ezt a dinamizmusát, a Nyugat irányában megmutakozó nyitottságát román kontextusban is sikerült megőriznie. A román gazdaság még elég tehetetlen, nehézkes, amit tovább nehezít az ügyintézés lassúsága és az ingatag politikai helyzet. Temesvárra az a szerep hárul, hogy hidat képezzen a Nyugat felé.

2006. február

Ez a sokat emlegetett nyitottság egyébként kifejezésre jutott az 1990. márciusi Temesvári Kiáltványban is, amely a határok megnyitását, a piacgazdaság megteremtését stb. szorgalmazta. Mindez nem maradt üres szólam, nagyon sok vegyes cég, vállalat működik városunkban, aminek köszönhetően nincs munkanélküliség, legalábbis a helyi hatóságok szerint. Ez tehát olyan vidék, amelynek jövőjében bízni lehet. ■